

vállalkozássá vált, amelyet fűtött politikai és tudományos vita vett körül. Az 1801-es összeírást a túlnépesedéstől való félelem vette körül, ám 1853-ra a *Manchester Guardian* a piramisokhoz és a Kolossuszhoz hasonlította az újkori világ vívmányát, az angol népszámlálást. A kötet az osztályok közti nyílt háború pesszimizmusától a Brit Birodalom népességi növekedésének és gazdasági fejlődésének ünnepléséig vezet az olvasót, ezzel nem csak történészeknek és a viktoriánus kor Angliája iránt érdeklődőknek jelent értékes olvasmányt, hanem azoknak is, akik az oktatás szélesebb társadalmi összefüggéseit keresik.

(*Kathrin Levitan: A Cultural History of the British Census: Envisioning the Multitude in the Nineteenth Century. New York, Palgrave Macmillan, 2011. 272 p.*)

Nógrádi András

VILÁGSTATISZTIKAI SZÁMOK AZ OKTATÁSRÓL

Az oktatásban megszerezhető tudásról és képességekről szóló kutatási beszámoló először 2010-ben jelent meg, Bostonban, a legújabb, frissített adatokkal és részben új kutatás módszertani számításokkal bővített változatot pedig 2012 áprilisában tették közlé. A szerzőpáros arra tett kísérletet, hogy átfogva 1950-től, 60 év adatainak függvényében, többféle változó együttes alkalmazásával, kifejezetten az elvégzett oktatási szint és az oktatásban eltöltött idő, valamint az általános iskolázottság és a különböző oktatási szintek megszerzett képességei között állítson fel statisztikát az oktatás és humán erőforrás kapcsolataról. A mostani adatgyűjtéseket a két professzor korábbi munkájához képest kiszélesítette 41 ország adataival, köztük 11 volt szovjet utódállammal. A becslések és módszerek tekintetében pontosítottak a szerzők, és több változót is beépítettek, hogy jobb átlagszámítások alapján becsülhessék meg az adatokat.

A tanulmány hat részre tagolható, és végig vezet a Harvard Egyetemen dolgozó Robert J. Barro, és a Koreai egyetemen munkatársa, Jong-Wha Lee munkáján. A statisztikai adatokból készített felmérés 146 ország adatait tartalmazza 1950 és 2010 között, amelyeket nemenként és öt éves in-

tervallumokban állítottak össze – ezen az adaton érzékelhető a munka nagyságrendje.

A bevezető fejezet az emberi tőke fontosságát említi, amelyet a megfelelő oktatáson keresztül lehet elérni, és a gazdaság működtetésének alapvető motorja. A munka világában fontos a szakmai képzettség, és az előrejelző statisztikák alapján a szakmunkások nagy részét a munkaerőpiac képes felszívni a jól fejlett országokban – állítja a tanulmány.

A második fejezet áttekinti az adatok és becslések technikáját. A legtöbb adatforrást az UNESCO és az Eurostat szolgáltatta, a népszámlálási eredményeket figyelembe véve. Az oktatáshoz való hozzáférés szintjét, az oktatási szinteknek megfelelően, hat kategóriára osztották. Az adatok táblázatba foglalására öt éves lépcsőket építettek be, 15 éves kortól kezdődően tehát öt évenként nő az oktatásban való részvételi átlagszámítás alapja. Megtudhatjuk például, hogy egy átlagos országban az alacsonyabb végzettségűek halandósága magasabb, mint a magas iskolai végzettségűeké. Részletes számításokon keresztül, matematikai képletekkel igazolják az adatsorok összeállításának alaposságát, ez azonban szinte zavarba ejtően aprólékos, és nagyon mélyreható kutatásmódszertan algebrai ismeretek igényel kiigazodni a képletek között. Minderre annak érdekében van szükség, hogy a tíz évente zajló, népszámlálások közötti időintervallumok hiányzó adatait áthidalják, és viszonylag pontos, de becsült adatok álljanak rendelkezésre. A képletek tökéletesen alátámasztják az adatfelvételek közötti időszakok lehetséges értékeinek megalapozását.

A harmadik rész további megállapításokat tesz az oktatáshoz való hozzáférés és abból levonható következtetések tekintetében. A 146 ország adatai közül 24 fejlett, 122 fejlődő ország található meg, hat régióra osztva. Itt kezdődik néhány érdekes számadat felsorolása és bemutatása a kutatásból. 2010-ben például a 15 éves és e feletti korosztály átlagosan nem egész nyolc évet töltött az iskolapadban, s ez a mutató állandó növekedést jelez a megfigyelt időszakban.

A következő rész más becslésekkel hasonlítja össze a saját adatokat, és állapítja meg a korábbi becslések közötti eltéréseket, majd a szerzők a jövedelem és iskolai végzettség összehasonlításából nyert adatokat elemzik: minél magasabb valakinek a jövedelme, annál többet fektet a saját oktatásába – ez az egyik levonható tanulság.

Az utolsó rész a magasabb iskolai végzettség és a jövedelmi szint közötti összefüggést erősíti meg és igazolja az egyes országok adatsorával. A hatodik fejezet mintegy fél oldalban ismerteti az egész tanulmányt újszerűségét és jelentőségét.

Legérdekesebbek talán a mellékletben található ábrák, amelyekre a szerzők a főszövegben is hivatkoznak. Az első ábra bemutatja, hogyan alakult a 15 évnél idősebbek oktatásban való részvétele, a fejlődő és fejlett országokban, 1950–2010 között. Egyértelműen megfigyelhető, hogy a fejlődő országok kezdik behozni a lemaradásukat, ha lassan is. A fejlődő országok, az alapfokú oktatásban résztvevők számát tekintve, 2010-ben érték el azt a szintet, amelyen a fejlett országok voltak – 1950-ben. Ez utóbbiaknál már alig nőtt az alapfokú oktatásban részt vevők aránya, hiszen ott már bő 60 évvel ezelőtt általános volt az alapfokú végzettség. A fejlődő országokban átlagosan hét, a fejlettekben 11 évet töltenek az iskola falai között az emberek. Az információkat tekintve szintén nem hordoz sok újdonságot egy másik ábra, viszont jól szemlélteti, hogy a jelenlegi idősebb korcsoportok mennyivel kevesebb időt töltöttek oktatási intézményben.

Láthatunk olyan ábrát is, amely a 15 éves és annál idősebb korosztály iskolai végzettséggel nem rendelkező csoportjait mutatja, 1950 és 2010 között. A teljes populációt reprezentáló diagramról leolvasható, hogy az életévek száma és az alapfokú iskolázottság meglete fordítottan aránylik egymáshoz. A fiatalabb korcsoportok esetében ez az arány – mind a fejlett, mind a fejlődő régiók tekintetében – egyértelműen javuló tendenciát mutat. Elgondolkodtató, hogy a fejlődő országok 65–74 éves csoportja hozzávetőlegesen most áll olyan szinten, mint a fejlett országok hasonló életkorú lakosai 1950-ben.

Készült egy honlap is az adatok különböző összehasonlítása és értékelése, valamint más tényezőkkel való összevetése érdekében. Ezt az adatbázist bárki használhatja, és megadott paraméterek között szabadon állíthat össze statisztikát további felhasználás céljából.

A *honlap* elnevezése a két szerző nevéből származik, és már az ötödik adatfrissítésnél tart (a legutóbbira 2013 áprilisában került sor). Maga a honlap könnyen kezelhető, egyszerű felépítésű, és tartalmazza a legfontosabb részeket is, amelyek a kutatási jelentésben is szerepelnek. Sajnos a honlapot nem frissítik rendszeresen, így némely link nem működik.

A nyitólap összes linkje megtalálható azonban a vízszintes fejlécben, érdemes inkább odanavigálni, hogy megértsük a honlap felépítésének rendszerét. Négy fő fejlécpont közül az első az adatkészlet címszavú, erre kattintva további hat, függőlegesen elhelyezett alfejezet olvashatunk a készítőik céljáról, a használt változók rövidítéséről és az adatok forrásáról, egészen tömören. Itt található az országok listája (alfabetikus és régiók szerint megkülönböztetve, valamint külön felsorolásban a fejlettek) és a módszertan, továbbá a felmérés jelentőségét leíró bevezető.

A vízszintesen elhelyezett harmadik menüpont a további hasonló felmérések listájának honlapját adja meg, a negyedik pedig a felvételi adatokat tartalmazza. A legérdekesebb azonban a második fülecske, az adatok lekérése rész.

A *Data Query* menüpontra kattintva két opció közül választhatunk, aszerint, hogy a teljes adatbázist szeretnénk megnézni, vagy országokként riportokat. Az elsőt követve három lehetőség tárul fel: a 15 évesek és idősebbek A), 25 évesek és idősebbek B), illetve az életkor szerinti csoportosítás C).

Az A esetben 1950–2010 között, öt évenkénti lépcsőben látjuk országokként a 15 évesek és idősebbek részvételét a különböző oktatási szinteken, ezeknek az átlag számításait, és vizsgált populáció szám szerinti mintáját. A második ugyanebben a csoportosításban a 25 évesek és a felettiek mutatja meg. A C-vel jelölt adatbázisnál 1950-től kezdődően, egymás alatt közvetlenül szerepelnek a korcsoportok, majd ezt követik az 1955-ös adatok egészen 2010-ig, szintén országok szerint.

Ennél még érdekesebbnek tűnik az országokénti riport, amelyhez mi válogathatjuk meg az adatokat, hogy mit szeretnénk megtekinteni, illetve letölteni. Itt a második opciónál kiválasztjuk a régiót, és a harmadiknál a régió alá tartozó lista alapján válogatjuk ki a megtekinteni kívánt országo(ka)t. Az alatta lévő idősből kiválaszthatjuk az 1950–2010 közötti 5 éves időszakokat, ezután pedig azt, hogy a teljes lakosságot, vagy csak a nők arányát tüntesse fel a program. Utolsó előtti lépés a korcsoport meghatározása, szintén 5 éves intervallumokban, majd az oktatási szint megadása egy kijelöléssel. Minden lehetőségnél választhatunk több opciót is. Az eredményeket online meg lehet tekinteni, illetve Excel-fájlba le is lehet tölteni.

Amikor az ember nagyon belemerül a „játékba”, és izgalmasabbnál izgalmasabb variációkat

szeretne megnézni, sajnos nem egy esetben hibát jelez a gép: vagy az adatok nem állnak rendelkezésre, vagy a táblázatot nem tudja kezelni a program, ez sajnos egy laikus felhasználó számára nem derül ki a hibajelentésből.

Befejezésként érdemes megjegyezni, hogy az ötlet kiváló, az online adatbázis hasznos lehet kutatóknak, oktatás iránt érdeklődő laikusoknak egyaránt, viszont mindenképpen szükség lenne az adatok rendszeres – minimum évi egyszeri – frissítésére. Egy ilyen nagyságrendű és alaposan alátámasztott tudományos munka esetén jogos az elvárás, hogy ne kelljen az adatokat fenntartással kezelni (jelenleg ugyanis sajnos még ez a helyzet).

(Robert J. Barro & Jong-Wha Lee: *A New Data Set of Educational Attainment in the World, 1950–2010*. Cambridge, Mass, 2012. *NBER Working Paper Series, 15902*.)

Dóra László

FRISS ADATOK AZ OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS SZEREPÉRŐL

A történelem során még soha annyian nem jártak iskolába világszerte, mint ahányan ebben a pillanatban. Természetesen vannak különbségek országok, régiók és generációk között, de például az OECD-országokban 2000-hez viszonyítva is jelentős növekedést mutat azok száma, akik különböző oktatási formákban, képzéseken vesznek részt.

Recenzióinkban a legújabb *Education at a Glance*-kiadvány iskolázottságra vonatkozó adatait, elemzéseit mutatjuk be az olvasónak. A 2013-ban megjelent, de 2008 és 2011 közötti adatokat tartalmazó kötet nem titkolt célja ezáltal az is, hogy informálja a tagállamok döntéshozóit arról, hogy nemzetközi összehasonlításban hol áll saját országuk oktatása. Óvatos megfogalmazással azt is mondhatnánk, az adatok az egyes kormányok számára lehetőséget nyújtanak egy hatékonyabb, innovatív oktatáspolitikai fejlesztésére, abból a célból, hogy gazdasági értelemben versenyképesebb, szociális értelemben egyenlőbb esélyeket biztosító rendszereket hozhassanak létre. Az „óvatos” kifejezést az indokolja, hogy az eredmények könnyen igazolhat-

ják a politikusok számára az oktatási költségek csökkentését, már amennyiben csupán azt a tézist emeljük ki, hogy – a közölt eredmények szerint – az oktatási költségek növelése nem áll feltétlenül egyenes arányban egy sikeresebb, eredményesebb oktatással.

Az oktatásban való részvétel az emberi erőforrások, képességek, a munkaerő-piaci lehetőségek egyik fontos mérőszáma. Általánosságban véve elmondható, hogy a magasabb iskolázottságúak munkanélküliségi rátája alacsonyabb, jövedelmük magasabbak. Éppen ezért nagy a motiváció a továbbtanulásra, a kormányok feladatát pedig sokan abban látják, hogy úgy szervezze meg az oktatást, hogy az a munkaerőpiac elvárásaira releváns válaszokat adjon.

Az elmúlt évtizedben szinte minden OECD-ország felismerte az oktatás és képzés jelentőségét, és jelentősen növekedett a lakosság oktatásba való bekapcsolódása. A középiskola sikeres elvégzése mindenütt fontossá vált, tekintettel a tudásalapú társadalom munkaerő-piaci kihívásaira. A változó globális világ kihívásaihoz való rugalmas alkalmazkodás elengedhetetlen feltétele a friss, haladó tudás, elsajátítása és elmélyítése, a munkaerő-piaci kihívásoknak való megfelelés. Ahogy a kötetben olvashatjuk: a középiskola megalapozza és elmélyíti azt a tudást, ami szükséges a továbbtanuláshoz, a tudományos pályához vagy a munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez, továbbá az elkötelezett és aktív állampolgári lét megalapozásához.

A felső középfok számos országban nem kötelező (a tankötelezettségi kor alacsonyabb). A becslések szerint az OECD-országokban a fiatalok 83 százaléka fogja befejezni a felső középfokú tanulmányait az életében, a G20 országokban 79 százalék. Egyes országokban (Dánia, Finnország, Nagy-Britannia, Hollandia, Japán, Korea, Németország, Szlovénia) ez az arány 90 százalék, viszont Törökországban és Mexikóban csak 60 százalék. Ugyanakkor épp Mexikóban, Portugáliában, valamint Törökországban és Spanyolországban mutatható ki a leggyorsabb növekedés.

Izgalmas megvizsgálni, hogy milyen életkorban lehet az egyes országokban végzettséget szerezni: ez ugyanis az egyes országok oktatási rendszerei közötti rendszerek flexibilitása közötti különbséget is mutatja. Átlagosan a fiatalok elsőként 20 éves korukra fejezik be a középiskolai tanulmányaikat. (Izraelben, Törökországban és